

HASAN el-BASRÎ'NİN KADER RİSALESİ

Abdumelik b. Mervân'dan Hasan b. Ebî'l-Hasan el-Basrî'ye...

Abdumelik b. el-Mervân'ın el-Hasan el-Basrî'ye mektubu:

Mü'minlerin emîri Abdumelik b. Mervân'dan Hasan b. Ebî'l-Hasan el-Basrî'ye...

Selam üzerine olsun! Sana verdiği nimetlerden ötürü kendisinden başka ilah olmayan Allah'ı hamd ederim! Söze gelirse:

Mü'minlerin emîri, kader konusunda senin hakkında öyle bir duyum aldı ki daha önce kimseden böyle bir şey duymamıştı. Mü'minlerin emîri, sahabeden konuyu senin gibi düşünüp bu konuda böyle konuşan başka birisini bilmemekle beraber, senin iyi işler yapan biri olduğunu, din konusunda faziletini, derin düşünme hususunda bilgi ve isteğini ise iyi bilmektedir.

Mü'minlerin emîri, senin böyle düşündüğüne inanmadı. Ona bu konuda görüşünün bulunduğu bir yazı yaz. Bu görüşü Kur'an'dan tasdik eden ayetlere mi, Rasullullah'ın (sav) ashabından bir rivayete mi yoksa kendi görüşüne mi dayandırdın görelim.

Gerçekten bu konuyu senden önce böyle konuşup tartışan birini duymadık. Mü'minlerin emîrine görüşünü ulaştır ve konuyu iyice izah et. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerine olsun.

Hasan el-Basrî'den, Allah'ın kulu Abdumelik b. el-Mervân'a...

Ey Mü'minlerin emîri, Allah'ın selamı ve rahmeti üzerine olsun. Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a, sana verdiği nimetlerden ötürü hamdolsun! Söze gelirse:

Allah, Mü'minlerin emîrini doğru yola ulaştırırsın. Onu kendisine itaat eden, rızasını arayan ve onlara ne emrediyorsa ona uymakta yarışan dostlarından eylesin. Mü'minlerin emîri! -Allah onu ıslah etsin- çoğu gidip azı kalan kimselerdendir. O azlardan en sona kalanlar, gözler üzerlerinde olan, itimat edilen ve işlerde kendisine uyulan kimselerdir.

Ey Mü'minlerin emîri -Allah seni ıslah etsin- biz Allah'ın emrine göre iş yapan, hikmetine göre davranan ve Rasulünün (sav) sünnetine uyan selefin devrine yetiştik. Onlar hakkı inkâr etmiyor, batılı da hak gibi görmüyorlardı. Rab olarak sadece gerçek Rab olan Allah'a bağlanmışlardı. Onlar, sadece Allah'ın Kitabında yazdığını delil getirirlerdi. Allah şöyle buyurur: **Cinleri ve insanları, kulluğu sadece bana yapsınlar diye yarattım. Onlardan ne bir nimet beklerim ne de beni doyurmalarını isterim.**³ Allah insanlara onları yaratma sebebinden ötürü kendisine kullukta bulunmalarını emreder. Allah, insanı bir iş için yaratacak da sonra kulları ile o iş arasına girip bu işe mâni olacak! Bu mümkün değildir. Çünkü Allah şöyle buyurur: **...Allah, hiçbir kuluna haksızlık yapmaz.**⁴ Seleften geçip giden hiç kimse bu görüşü inkâr etmemiş ve bunu tartışmamıştı. Onlar bu hususta aynı görüşteydiler.

Bizim bu konuyu ortaya atmamız, diğer insanların sapkın arzularına uymaları ve büyük günahlar işleyerek Allah'ın Kitabı'nı tahrif etmeleri üzerine gerçekleşti. Oysa Allah'ın dini birtakım kuruntulardan oluşmamaktadır. Allah Teâlâ şöyle demektedir: **Ne**

1 Abdumelik b. el-Mervân, Emevi Devleti'nin beşinci halifesidir. (Vefatı m. 705)

2 Hasan b. Ebî'l-Hasan el-Basrî, tâbiinden olup hadis, fıkıh ve tefsir âlimidir. (Vefatı m. 728)

3 Zâriyat, 51/56-57

4 Enfâl, 8/51

sizin kuruntularınız ne de Ehl-i Kitâb'ın kuruntuları geçerlidir. Kötülüğü kim yaparsa cezasını görür...⁵ Allah'ın kitabından delil getirilerek söylenmeyen her söz sapıklıktır. Çünkü Allah şöyle buyurmaktadır: **De ki: "Eğer doğru kimselerseniz delilinizi getirin."**⁶ Yani Allah, yalanlandığı ve arzularına uydukları şeyler hakkında onlardan delil istemiş ve devamında şöyle buyurmuştur: **O sırada bunlar, Allah'ın haklı olduğunu öğrenmiş olurlar. Zaten uydurup durdukları şey de kaybolup gitmiştir.**⁷

Ey Mü'minlerin emîri! Allah'ın kararını ve hükmünü bilmeyen kendi arzularına uyanları bir kenara koy da sana okunan Allah'ın ayetlerini anlamaya koyul! O şöyle buyurur: **Bu bir kuraldır: Bir topluluk kendi özünü değiştirmezse Allah ona verdiği nimeti değiştirmez; Allah, dinler ve bilir.**⁸ Nimetin varlığı Allah'tan, bunun değişmesi ise Allah'ın emrettiklerinin aksine iş yapan kullarındandır. Nitekim Allah şöyle buyurur: **Allah'ın nimetlerine karşılık nankörlük edenleri hiç görmedin mi? Bunlar, kendi topluluklarını da en kötü yere sürüklerler.**⁹ Yani nimet Allah'tan bunun değişmesi ise kullardan kaynaklanır. Çünkü onlar Allah'ın emirlerini terk edip yasakladığı şeyleri yapmışlardır.

Allah şöyle buyurur: **...Fuhşun açığına da gizlisi-**

5 Nisâ, 4/123
6 Neml, 27/64
7 Kasas, 28/75
8 Enfâl, 8/53
9 İbrahim, 14/28

ne de yaklaşmayın...¹⁰ Allah'ın yasakladığı O'ndan değildir. Allah kızacağı şeye razı olmaz. Razı olacağı şeye de kızmaz. Çünkü Allah şöyle buyurur: **Ayetleri görmezlikten gelerseniz (kâfirlik ederseniz) bilin ki Allah'ın size ihtiyacı yoktur ama kullarının kâfirlik etmesine de rızası yoktur. Eğer görevlerinizi yerine getirirseniz O'nu memnun edersiniz...**¹¹ Eğer küfür, Allah'ın kazası ve kaderi olsa bunu işleyenden razı olması gerekirdi. Allah'ın kendi razı olmayacağı bir şeyi kaza olarak belirlemesi mümkün değildir. Haksızlık ve zulüm Allah'ın kazasından olamaz, onun kazası ma'ru-fu, adaleti, güzel davranışı, yakınlara veren el olmayı emretmesi; çirkinliği, kötülüğü ve aşırılıkları yasaklamasıdır. O şöyle buyurur: **Rabbin kararını vermiştir; O'ndan başkasına kulluk etmeyeceksiniz...**¹²

Bu kitap, ey Mü'minlerin emîri! Allah'ın konuştuğu ki-taptır. Allah'ın sözünden daha güzel bir söz söyleyecek var mıdır? Allah: Ölçüyü koyan ve yolu gösteren O'dur.¹³ demiş, ölçüyü koyan ve saptıran O'dur, demiştir. Allah kulları için bu ayeti ortaya koymuş; böylece onları ne dinlerinde bir karışıklıkta ne de işlerinde bir şüphe içinde bırakmıştır. Allah, hidayetin kendisinden olacağını söylerken dalaletin ise Nebisinden dahi olabileceğinden bahsetmiştir: **De ki: "Ben sapıtmışsam, bu sadece beni etkiler. Doğru yolu bulmuşsam**

10 En'âm, 6/151.
11 Zümer, 39/7.
12 İsrâ, 17/23.
13 Alâ, 87/3.

bu Sahibimin (Rabbimin) bana vahyettiği şey sebebiyledir...¹⁴ Şimdi sen dalaletin Muhammed (sav)'de olabileceğine razısın da bunun bizde olabileceğine karşı mı çıkıyorsun? Allah: **Doğru yolu göstermek bize düşer.**¹⁵ demiş, dalaleti göstermek bize düşer, dememiştir. Ey Mü'minlerin emîri! Allah'ın kitabından yüksekte durma, onun seviyesine gel! Sakın onun manasını saptırma ve ayetlerin bağlamını kendi istediğin yere çevirme!

Allah Teâlâ, cahil gafillerin iddia ettiği gibi kullarına alenen bir şeyi yasaklayıp sonra gizliden gizliye onun sonucunu belirlemiş değildir. Eğer böyle olsaydı O, **...Ne yaparsanız yapın...**¹⁶ değil, size kader kıldığını yapın, derdi. Ya da **...İmanı tercih eden inanıp güvensin, görmezlikten gelmeyi tercih eden de kâfir olsun...**¹⁷ değil de benim tercih ettiğim inanıp güvensin, yine benim tercih ettiğim kâfir olsun, derdi.

Zikri yüce olan Allah şöyle buyurur: **Allah'ın emri ölçülü biçilidir.**¹⁸ Onun emri ölçüsüdür, ölçüsü de emridir. O, çirkinliği ve kötülüğü emretmez. Bu iddiada bulunan topluluğu Allah şöyle ayıplamıştır: **Bir edepsizlik yaptılar mı "Atalarımızdan böyle gördük. Allah bizden böyle istemiştir."** derler. De ki: **"Allah çirkin davranışları emretmez. Allah hakkında bilmediğiniz şeyler mi söylüyorsunuz?"**¹⁹

Allah'ın kitabı, karanlıktakine ışık, ölüye ise hayattır. Allah, kitabından ve elçilerinden sonra kullarına başka bir delil bırakmamıştır. Bunun sebebini şöyle belirtir: **...Kim etkisizleşecekse (ölecekse) gerçeği görerek etkisizleşsin, kim de yaşayacaksa gerçeği görerek yaşasın diye...**²⁰

Allah'ın şu sözünü bir düşün, Ey Mü'minlerin emîri! **(Sakar)**, içinizden aşırılık yapmayı veya iyilikten geri kalmayı tercih edenler için uyarıdır.²¹ Bu ayet, aşırı-

lık yapıp Cehennemi hak edecek olana ve iyilikten geri kalmayıp Cenneti hak edecek olanlara, Allah'ın bu durumlarını gerçekleştirmeleri için güç verdiğini gösterir. Eğer bu durum batıda yol alanların anlattığı gibi olsaydı, bu insanlar yaptırıldıkları iyiliklerden ötürü övülmez veya kötülüklerinden ötürü yerilmezlerdi. Çünkü onların iddiasına göre yaptıkları onlardan kaynaklanmıyor, bu işler onlara yaptırılıyordu. Bu durumda Allah'ın, **Yaptıkları işlere karşılık...**²² değil de onların yaptırıldıklarına göre bir karşılığı veya onlar için yazdığıma göre bir karşılıkları vardır, demesi gerekirdi. Bu toplum, Allah'ın kitabına karşı harekette bulundu ve onun ayetlerini başka taraflara çekti. Allah'ın bir sözü diğerini yalanlayacak değildir. Aksine onun sözleri vasıflandırdığı gibidir: **Allah, sözlerin en güzelini, birbirine benzer, ikişerli (ayetler) olarak indirmiştir.**²³ Allah'ın ayetleri birbirine benzerdir, birbirine karşı değildir çünkü onlar: **...Doğru kararlar veren ve yaptığı- nı güzel yapan Allah tarafından indirilmiştir.**²⁴

Sonra da Allah'ın şu sözü üzerine bir düşün: **Nefis ve onun dengesini kuran Allah, sizin için daha da önemlidir. (Şunları bilmeniz de çok önemlidir) Allah kişiye davranışlarındaki yanlışlığı da doğruluğu da ilham eder.**²⁵ Allah, Âdemoğluna ilham ederek yanlış ve günahı ayırt etme özelliği vermiştir. Devamında ise: **Kim kendini geliştirirse umduğuna kavuşur, kim de kendini pis işlere sokarsa kaybeder.**²⁶ buyurmuştur. Eğer insanı pis işlere sokan Allah ise insanın kendisi kaybetmiş olmaz.

Sonra da Allah'ın şu sözü üzerine bir düşün: **Sahibimiz, bu suçu bizden önce işleyenleri bu ateşte iki kat cezalandırır. derler.**²⁷ Eğer bunlardan önce bu suçu işleyen Allah olsa (Tamam!) Fakat Allah, onlardan önce bu suçu işleyenlerin ve onları saptıranların kim olduğunu bildirmektedir: **Rabbimiz! Biz yöneticilerimize**

14 Sebe, 34/50

15 Leyl, 92/12

16 Fussilet, 41/40

17 Kehf, 18/29

18 Ahzab, 33/38

19 A'râf, 7/28

20 Enfâl, 8/42

21 Müddessir, 74/37

22 Secde, 32/17

23 Zümer, 39/23

24 Fussilet, 41/42

25 Şems, 91/ 7-8

26 Şems, 91/ 9-10

27 Sad, 38/61

ve büyüklerimize boyun eğdik, onlar da bizi yoldan saptırdılar.²⁸ Yani, bu suçu onlardan önce işleyip onlara küfrü götüren ve üzerlerinde oldukları doğru yoldan saptıranlar onların yöneticileri ve büyüklerinden başkası değildir.

(Sonra bir de) şu ayeti düşün: **Ayetleri görmezlikten gelenler şöyle diyeceklerdir: “Rabbimiz (Sahibimiz)! Bizi saptıran cinleri ve insanları göster ki onları ayaklarımızın altına alalım; onlar da alçalsınlar.”**²⁹ Allah Teâlâ şöyle buyurur: **“Ona (insana) doğru yolu gösterdik; ister görevini yapar, isterse o yolu görmezlikten gelir (kâfir olur).”**³⁰ Böylece Allah, insana doğru yolu tanıttığını ve görevini yaparsa karşılığını vereceğini, görmezlikten gelirse onu küfründen ötürü cezalandıracağını söylemiş olur: **“Şükreden, sadece kendisi için şükreder. Nankörlük eden de bilsin ki, Allah’ın kimseye ihtiyacı olmaz, yaptığına da güzel yapar.”**³¹ Bu ayet, zikredilen ayete benzemektedir: **Firavun halkını yoldan çıkarmış, doğru yolu göstermemişti.**³²

Ey Mü'minlerin emîri, sen de tıpkı Allah'ın söylediği gibi kavmini saptıranın Firavun olacağını söyle. Allah'a sözünde muhalif olma! Onun hakkında sadece, kendisinin razı olacağı şeyler söyle! O, şöyle buyurur: **Doğru yolu göstermek bize düşer. Ahiret de bizim, dünya da bizimdir.**³³ Doğru yol Allah'tan, sapıklık ise kullarıdandır.

Sonra Allah (cc)'nin şu sözlerini bir düşün ey Mü'minlerin emîri: **Bizi yoldan çıkaranlar, şu günahkârlardan başkası değildir.**³⁴, **...Samiri onları yoldan çıkardı.**³⁵, **...Şeytan insan için açık düşmandır.**³⁶ Bir de şu sözünü: **Semud halkına da doğru yolu gösterdik ama on-**

lar doğruyu değil, körlüğü tercih edince yaptıklarına karşılık gökten gelen alçaltıcı bir azaba çarpıldılar.³⁷ Yani doğru yola gelmelerini sağlayan Allah iken, körleşmelerine sebep olan ise kendi sapkın arzuları oldu.

Ey Mü'minlerin emîri, bu sözlerim, yazdıklarım sana uzun gelmesin. Çünkü bu yazıda zulmü Rablerine dayandırıp kendilerini temize çıkaran kimseler hakkında açık deliller var. Kendisine uyulmayı en çok hak eden babamız Âdem'e uy. O, Rabbine isyan ettiği zaman şöyle demişti: **...Rabbimiz! Biz ne ettikse kendimize ettik. Bizi bağışlamaz (durumumuzu düzeltmez) ve bize acımazsan, kaybedenlere karışır gideriz.**³⁸ O, (Rabbim!) bu senin kazan ve kaderindir, dememişti. Bir cana kıydığı vakit Musa (as) ise şöyle söylemişti: **...Bunu (bana) Şeytan yaptırdı; o insanı yoldan çıkaran açık bir düşmandır” dedi. “Rabbim! Ben kendimi kötü duruma soktum; suçumu ört, beni bağışla” dedi. Allah da onu bağışladı...**³⁹ Musa (as), bunu Şeytan yaptırdı, diyor; cahiller ise bunu Rahman yaptırdı, diyorlar. Allah'ın kitabında bize anlattığı kişiler, bu hakikati itiraf eden kimselerdir. Allah şöyle buyurur: İçinden bir dürtü onu, kardeşini öldürmeye itti ve öldürdü. Böylece kaybedenlere karıştı gitti.⁴⁰ İnsanların hiçbirisi kendisinin kötülük yaptığını ve nefretin kendisiyle başladığını iştirmek istemez. Hoşlanmadıkları şeyleri Allah'a atfederler, hoşlarına giden şeyleri ise kendilerinden bilirler. Helâki hak eden topluluğu Allah şöyle bildiriyor: **...Kalplerinde eğrilik olanlar, istedikleri tevili (bağlantıyı) kurup istedikleri fitneyi çıkarmak için Kitap'tan, kendi eğrilikleriyle benzeşen şeye uyarlar...**⁴¹ Bunu tartışıp Allah'ın söylediği kesinlikle şudur, derler: **...De ki “Allah, tercih ettiğini saptırır, tercih ettiğini de doğruya yöneltir.”**⁴² Bunu söylerken ayetin öncesine ve sonrasına bakmazlar. Zaten delil aldıkları ayetin öncesi ve sonrası hakkın-

28 Ahzab, 33/67

29 Fussilet, 41/29

30 İnsan, 76/3

31 Lokmân, 31/12

32 Tâ-hâ, 20/79

33 Leyl, 92/12-13

34 Şu'arâ, 26/99

35 Tâ-hâ, 20/85

36 İsrâ, 17/53

37 Fussilet, 41/17.

38 A'râf, 7/23.

39 Kasas, 28/15-16.

40 Maide, 5/30.

41 Âl-i İmrân, 3/7.

42 Ra'd, 13/27.

da düşünselerdi, sapıtmazlardı. Allah şöyle buyurur: **Allah, inanıp güvenmiş kimselerin, dünya hayatında da ahirette de o değişmez söze bağlı kalmalarını sağlar; yanlış yapanları da sapık sayar. Allah tercih ettiğini yapar.**⁴³ Bu ayetteki Allah'ın tercihi, inananların iman ve iyilik içinde kalmaları; yanlış yapanların da düşmanlıklarından ve haddi aşmalarından ötürü sapıklıkta kalmalarından ibarettir. O şöyle buyurur: **...Onlar yoldan çıkınca Allah da onların kalplerini kaydırıldı...**⁴⁴ Onların kalplerinin kayması yoldan çıkmalarından ötürüdür. Yine şöyle buyurur: **...Bu yolla Allah, birçoğunun sapıtmasına, birçoğunun da yola geldiğine karar verir. Sapıtmasına karar verdikleri sadece (fâsıklar) yoldan çıkmış olanlardır. Fâsıklar, Allah'a verdikleri sözün kesinleşmesinden sonra Allah'ın birleştirilmesini emrettiğini ayırarak ve tabii düzeni bozarak sözlerinden cayanlardır. Zarar edenler işte onlardır.**⁴⁵

Üzerinde tartıştıkları diğer ayet ise şudur: **Azap konusunda söylenenleri hak eden biri, (sözün en güzeline uyan) o kişi ile aynı olur mu? Ateşte olanı kurtarmak senin elinde mi?**⁴⁶ Azap konusunda söylenenleri hak eden kişi, şu ayetle ortaya konmuştur: **Rabbinin (Sahibinin), ayetleri görmezlikten gelenler için söylediği "Onlar cehennem ahalisidir" sözü, böylece gerçekleşmiş oldu.**⁴⁷ Onlar fasıklık edince azap konusunda söylenenleri hak etmiş oldular.

Tartışma konusu yaptıkları diğer bir ayet ise şöyledir: **Allah'ın onayı olmadan kimse inanıp güvenmiş (mü'min) sayılmaz...**⁴⁸ Buradaki onay, "özgür bırakma"dır. Kişiyi iman hususunda özgür bırakan, ona imana girme gücünü vermiş olur. Allah şöyle demiştir: **Biz hangi elçiyi gönderdiysek, bizim bilgimiz altında kendisine boyun eğilsin diye göndermişizdir...**⁴⁹ Allah, ken-

disine boyun eğilsin diye bir elçi gönderecek de sonra boyun eğene engel olacak! Bu düşünce, Allah'ın hikmeti, adaleti ve vasıflarından ne kadar da uzaktır!

Tartıştıkları diğer ayetler şöyledir: İçinizden aşırılık yapmayı veya iyilikten geri kalmayı tercih edenler için uyarıdır.⁵⁰ **Sizden doğruluğu tercih edenler için. Doğru olmak isteyenlerinizin yaptıkları tercih sadece varlıkların Sahibi olan Allah'ın yaptığı tercihtir.**⁵¹ Allah'ın sözü doğrudur. Allah'ın, bize bir hayır tercih etmesi, Allah'ın gösterdiği ve beyan ettiği şeyi biz henüz tercih etmemişken yaptığı iyiliklerdendir. O şöyle der:

43 İbrahim, 14/27

44 Saff, 61/5

45 Bakara, 2/26-27

46 Zümer, 39/19

47 Mü'min, 40/6

48 Yûnus, 10/100

49 Nisâ, 4/64

50 Müddessir, 74/37

51 Tekvîr, 81/28-29

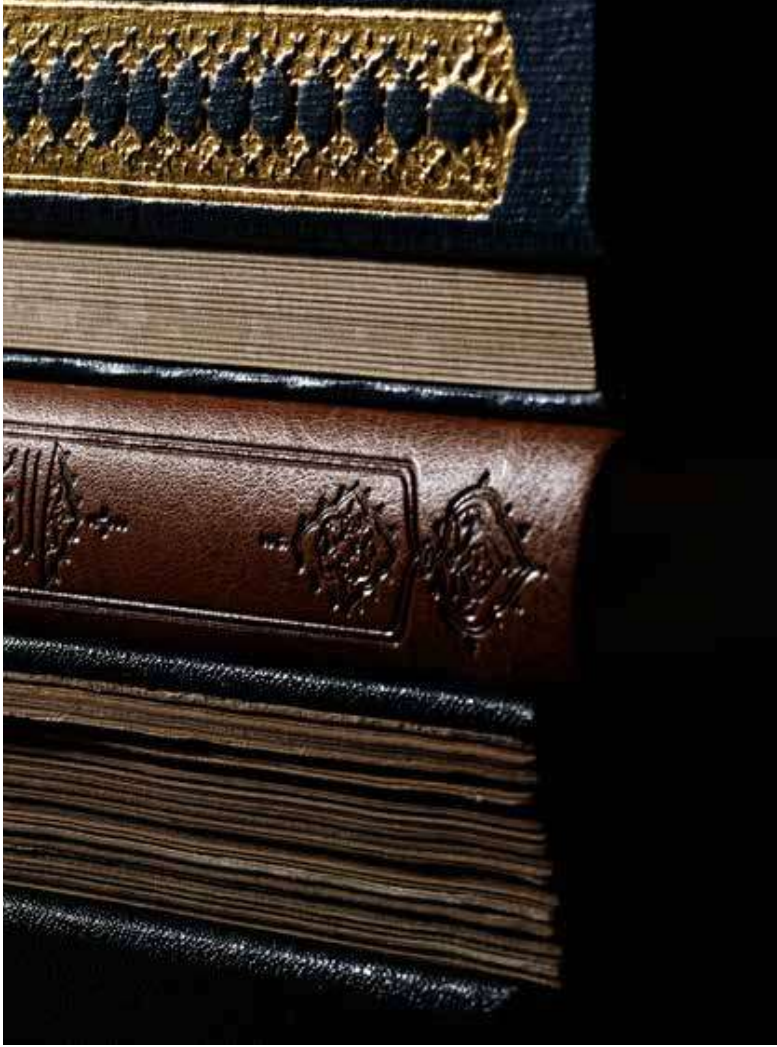

Foto: Bahar Şener, bahar.senol.sener@gmail.com

...Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez...⁵² Ayrıca şöyle der: **Allah, her şeyi size açık açık göstermeyi, sizi sizden öncekilerin de gittiği doğru yollara yönlendirmeyi ve tevbenizi kabul etmeyi ister. Allah bilir, doğru kararlar verir. Allah, sizin dönüşünüzü (tevbenizi) kabul etmek ister...**⁵³ Allah'ın tevbenizi kabul etmek isteyip de sonra bundan bizi engellemesi veya en baştan bunu engellemiş olması mümkün değildir.

Veled-i zina ve benzer durumdakiler hakkında da an-

52 Bakara, 2/185

53 Nisâ, 4/26-27

laşmazlıktalar. Allah, zina eden erkeğe çocuğundan ötürü azap edecek değildir. Zânî, çocuk sebebiyle değil, Allah'ın emrine karşı çıkması yani zina suçunu işlemesi sebebiyle azaba uğrar. Zina eden erkeğin hakkı olmayan bir yere nutfesini koyması, tıpkı insanın başkasının tarlasına ekin ekmesi gibidir. (Allah) tercih ederse oradan bitecek olan biter, tercih etmezse bitmez.

Şu ayeti de tartışıyorlar: **Yeryüzünde veya kendinizde meydana gelen bir tek olay yoktur ki onu, ayrı bir varlık olarak yaratmamızın öncesinde bir deftere kaydedilmiş olmasın. Bu, Allah'a göre kolaydır.**⁵⁴ Bu kaydı, kendi kafalarında küfür, iman, itaat ve isyanla (ilgili sonuçların önceden yazılmasıyla) ilişkilendiriyorlar ama işin aslı öyle değildir. Ayette geçen olaylar (musibetler) mallar, canlar ve ürünlerde meydana gelir. Bu dünyada zorlukla, bollukla, fakirlikle ve zenginlikle imtihan ediliris. Bunun bize bildirilmesi, kaybettiğimize üzülmememiz ve Allah'ın verdiğiyle övünüp şırmamamız içindir. Allah sonrasında sabredenleri şöyle tanıtır: **Onlar, başlarına bir şey gelince şöyle derler: "Biz, Allah'a aitez, biz O'nun huzuruna çıkarılacağız". Sahiplerinin (Rablerinin) sürekli desteği ve iyiliği onlarıdır. Doğru yolda olanlar onlardır.**⁵⁵ Eğer bu musibet, iman ve küfür hakkında olsa şöyle denmezdi: **Bunun böyle olması, kaybettiğinize üzülmeyesiniz, Allah'ın verdiği şeyle de şırmamayasınız diyedir...**⁵⁶ Aksine şöyle derdi: Bunun böyle olması, imanınızdan kaybettiğinize üzülmeyesiniz ve Allah'ın verdiği imanla şırmamayasınız diyedir... İnsan, dinde kaybettiğine üzülmese başka neye üzülsün? Allah Teâlâ şöyle buyurur: **Onlara, Allah'ın lütfunu ve ikramını anlat; içleri onunla rahatlasın. Bu, onların biriktirdiği her şeyden daha değerlidir.**⁵⁷ Gerçek, dikkatli kimseler için gayet açıktır ama çoğunluk onu bilmemekte direnir.

Mü'minlerin emîri, şunu iyi bil ki Allah, kullarına adetli ve insafli davranır. Bir kulunu kör yaratıp sonra ona

54 Hadîd, 57/22

55 Bakara, 2/156-157

56 Hadîd, 57/23

57 Yûnus, 10/58

“Gör! Yoksa azap ederim.” demez. Yine bir kulunu sağır yaratıp ona “Duy! Yoksa azap ederim.” veya dilsiz yaratıp “Konuş! Yoksa azap ederim.” demez. Bu düşünce, ey Mü'minlerin emîri, akıllı olana gizli kalmayacak derecede açıktır. Allah'ın şu sözünü de tartışmaktalar: **...Onlardan kimi sıkıntılı, kimi de mutludur.**⁵⁸ Onlara göre ayette anlatılan, bir insanın annesinin karnında daha yaratılırken mutlu mu sıkıntılı mı olacağının belli olmasıdır. Bu, Allah'ın mutlu olmasını istediğinin sıkıntılı, sıkıntılı olmasını istediğinin ise mutlu olma ihtimalinin olmadığı bir kurgudur. Eğer durum onların dedikleri gibi olsa, Allah'ın kitaplar ve elçiler göndermesinin; o elçilerin takvaya çağırması ya da onları iyiliğe teşvik etmesinin bir manası kalmaz. Bu uyarıların bir faydası da olmaz. Oysa bu ayetin bağlamı onların düşündüğü gibi değildir. Allah öncesinde şöyle buyurmuştur: **...O gün bütün insanların toplanacağı gündür. O gün şahitlerin getirileceği gündür.**⁵⁹ O günden kasıt kıyamet günüdür. Sonrasında ise şöyle buyurur: **O gün gelince Allah'ın izni olmadan kimse konuşamaz. Onlardan kimi sıkıntılı, kimi de mutludur.**⁶⁰ O gün mutlu olacak kişi, bugün Allah'ın emrine tutunan ve ona göre iş yapan kişidir. O gün sıkıntılı olacak kişi ise, bugün Allah'ın dinini hafife alıp ziyana uğrayan kişidir.

Şunu da bil, ey Mü'minlerin emîri! Allah'ın adaletine, kitabına ve emrine muhalefet edenler dinin emirlerinde aşırıya kaçtılar ve bu cahilliklerini kadere yüklediler. Dünya işlerini kadere yüklemeye ise razı olmadılar. Kendi haklarını aramak için -ki onlara göre bu (yaptıkları) batıldır- dünya işlerine tutunarak çalıştıklarını aldılar. Onlardan birisine din hakkında bir şey emrecek olsan bu konuda kalem kurudu, alınlara mutlu mu sıkıntılı mı olunacağı yazıldı, der. Eğer ona “Dünyalık isteğiyle kendini yorma; sıcakta ve soğukta yaptığın tehlikeli seyahatlerden vazgeç! Rızkın gelir, seni bulur.” desen bu lafından ötürü seni ayıplar. Eğer ona “Soğukta ve sıcakta, ekini sulayıp temizleyeceğim ve

gözeteyeğim diye kendini yorma, Allah'ın kader olarak belirlediği senin tarlanda gerçekleşir.” desen bu sözünü de ayıplar. Ona “Koyunların başına çoban koyma, hangisini kurdun gelip yiyeceği, hırsızın alıp götürceği, öleceği veya kaybolacağı takdir edilmiştir. Onları korumaya çalışma, Allah hangisinin korunacağını da takdir etmiştir.” ya da “Kaçmalarından korktuğun için atını sınırlayıp kontrolünde tutma, deveni de bağlama. Çünkü onlar hakkında takdir edilen dışında bir şey olamaz. Yani onları iyice bağlasan da bağlamayıp salıversen de senin için bir şey değişmez.” desen veya hut “Dükkân ve bahçe kapısını evini, eşyalarını ve araç gereçlerini korumak için kilitleme. Allah sana bir şey verecekse o kapıları kapatman sana fayda vermez.” desen yine ayıplanırsın. Bu adam, konu dünya hayatı olunca ihtiyatlı, işini sıkı tutan ve çabalarının karşılığını bekleyen birisi olurken kendini bundan engelleyen olursa onu anlamak istemez hatta ayıplar. İş Allah'ın din konusundaki emirlerine gelince onları kadere havale eder. Bütün bunlar hakkın her daim ağır basması, yanlıştın ise hafif gelmesinden kaynaklanır.

Ayrıca Allah'ın şu sözünü de tartıştılar: **...Eğer tercihi Allah yapsaydı, elbette bunların hepsini doğru yolda toplardı. Sakın kendini bilmezlerden (cahillerden) olma.**⁶¹ Allah Teâlâ, bu sözyle Nebisine, Allah'a teslim olmayan (Müslüman olmayan) müşriklerden ötürü üzülmesi sebebiyle sitem etmektedir. Çünkü o şöyle buyurur: **Bu söze (Kur'an'a) inanmazlarsa üzülüyor, arkalarından kendini tüketecek gibi oluyor-sun.**⁶² Allah, bu ayetlerinde Nebisine kendi gücünden bahsetmiş, tercihi kendisi yapmış olsa onları itaate zorlamaya gücünün yettiğinden bahsetmiştir. Bu konuda Allah'ı aciz bırakacak bir şey yoktur. Ancak Allah, onları imtihan etmek ve herkesi yaptığına göre mükâfatlandırmak istemiştir. O şöyle buyurur: Eğer tercihi Rabbin yapsaydı yeryüzünde bulunan herkes, eksiksiz inanıp güvenirdi. Böyleyken inanıp güvenenlerden olsunlar diye onara baskı mı uygulayacaksın?⁶³

58 Hüd, 11/105

59 Hüd, 11/103.

60 Hüd, 11/105.

61 En'âm, 6/35

62 Kehf, 18/6

63 Yûnus, 10/99

Tartıştıkları bir diğer ayet şudur: **Cinlerin ve insanların çoğunu sanki Cehennem odunu olsunlar diye yetiştirdik. Onların da kalpleri vardır ama (gerçeği) kavramazlar, gözleri de vardır ama ilerisini görmezler, kulakları da vardır ama (söz) dinlemezler. Onlar en'âm (koyun, keçi, sığır ve deve) gibidirler. Aslında daha düşük seviyededirler. Onlar tam bir gaflet içindedirler.**⁶⁴ Bu ayetten yaptıkları çıkarım şudur: Allah, yaratmaya başladığı sırada Cehennem için kendilerinden istediği itaate güçleri yetmeyecek bir topluluk oluşturdu. Cennet için ise kendilerini yasakladığı isyana güçleri yetmeyen bir topluluk oluşturdu. Bu çıkarım aynı şunun gibidir: Allah, bir şeyi kısa yaratırsa o uzun olamaz, siyah yaratırsa da beyaz olamaz. Onlara böylece (hem bu gücü vermemiş hem de) mümin olmadıkları için azap etmiş oldu. Böyle diyerek Allah'a en çirkin sıfatı layık görüyorlar. Allah ise onların kötü amelleri ve şüphelerinden dolayı Cehennem'e doğru yol aldıklarını bildirmektedir: **...Onların da kalpleri vardır ama (gerçeği) kavramazlar, gözleri de vardır ama ilerisini görmezler...**⁶⁵ Bunun benzeri ayet şudur: **(Anası onu nehire bıraktınca) Firavun'un ailesi bulup aldılar ki, (sonunda) kendileri için bir düşman ve üzüntü kaynağı olsun...**⁶⁶ Onlar aslında kendileri için göz bebeği olarak almışlardı. Allah şöyle buyurur: **...(Kâfirlere) Fırsatı günahlarını artırsınlar diye veriyoruz...**⁶⁷ Allah burada onların günahla dolup taşıklarını itaatten ise yüz çevirdiklerini bildiriyor. Allah Teâla, Araplara kendi kelimeleriyle konuşmuştur. Bazı Arap hakimleri şöyle demektedir:

Öleceklerini bile bile analar, yavrularını yedirir.

Harap olacağını bile bile insanlar, ev yapmakta direnir.

Bu söz, çocukların ölüye, binaların da haraba döneceğini haber verir. Anne, yavrusunu ölecek diye değil yaşıyor diye yedirir. Binalar da harabe olsunlar diye değil imar için yapılır. Ey Mü'minlerin emiri! Allah'ın Arap toplu-

luluğuna gönderdiği bu Kur'an Arapçadır. Onlara hitabı manasını bildikleri, kendi kelimeleriyle olmuştur.

Allah'ın ilmi konusunda da tartışıyorlar ve diyorlar ki: "Allah, kâfirlerin kimler olacağını biliyor." Allah'ın ilmi değişmeyeceğinden böyle demeleriyle bu insanların imana ermeleri imkânsız hale gelir. Görüşleri şu sonuca ulaşır: Allah, kullarına güçleri yetmeyen bir şeyi yapma ve güçleri yetmeyen bir şeyden de uzak durma sorumluluğunu yükledi. Oysa Allah bu görüşü yalanlamaktadır: **Allah, kimseye gücünün üstünde bir sorumluluk yüklemes...**⁶⁸ Allah tabii ki, onların kâfir olduklarını biliyor. Bunu bilmesinin sebebi onların kâfirliği seçmeleri ve arzularına uymalarıdır. Allah'ın bilgisini, kısa veya uzun olmaları, yüzleri ve renkleri gibi aşamayacakları konulara benzettiler. Oysa işin aslı öyle değildir çünkü uzunluk, kısalık, yüzler veya renkler Allah'ın fiilleridir. Onlara bu konuda seçim hakkı verilmemiştir, bunları değiştirme şansları da yoktur. Allah, arzularına uyarak küfrü seçmeleri sebebiyle kâfir olduklarını bilir. Küfrü kötü görürlerse onu terk edeceklerini de bilir. Çünkü adalet ve iman konusunda edildikleri imtihanda (seçim) güçleri vardır.

Hızır'ın hasar verdiği gemi de aynen bu kabuldendir. Allah, bu geminin kralın şehrine sağlam bir şekilde varması durumunda gasp edileceğini, hasarlı olması durumunda ise gemiyi almayacaklarını biliyordu. Hızır'ın öldürdüğü çocuğun durumu ise şöyledir: Allah, o çocuk kalsa anne babasını taşkınlığa sürükleyeceğini ve kâfir olacaklarını, ölürse anne babasının taşkınlıktan ve küfürden emin olacağını biliyordu. Hızır'ın düzelttiği duvara gelince Allah, Hızır duvarı düzeltmese onun altındaki hazinenin zayı olacağını ve eğer düzeltirse hazinenin duvarın altında kalmaya devam edeceğini ve iki oğlanın büyüüp erginlik çağına geldiklerinde onlara kendisinden bir rahmet olarak gömüyü çıkaracaklarını biliyordu. Hızır, Musa (as)'a şöyle demişti: **...Ben bunları, kendiliğimden yapmış değilim...**⁶⁹ Çünkü bunu ona Allah öğretmişti: **...Ona katımızdan bir ilim öğreterek ikramda bulunmuştuk.**⁷⁰ Rasulullah

64 A'râf, 7/179

65 A'râf, 7/179

66 Kasas, 28/8

67 Âl-i İmrân, 3/178

68 Bakara, 2/286

69 Kehf, 18/82

70 Kehf, 18/65

lah'la sefere çıkmayıp (sav) geride kalan münafıklar hakkında da Allah, bu durumun zor gelmesinden ötürü geride kaldıklarını ve ayrıca şunları da bilmiştir: **Kolay bir menfaat ya da alışılmış bir yolculuk olsaydı, arkandan gelirlerdi. Ama bu zorlu yolculuk onlara pek uzun geldi. "Eğer gücümüz yetseydi elbette sizinle birlikte çıkardık" diye Allah'a ant içeceklerdir. Onlar kendilerini tüketmektedirler. Allah biliyor ki onlar, kesinlikle yalancıdır.**⁷¹ Çünkü isteseler, oldukları yerden çıkmaya güçleri yeterdi.

Mü'minlerin emîri, şunu iyi bil ki Allah, kullarına adetli ve insafli davranır. Bir kulunu kör yaratıp sonra ona "Gör! Yoksa azap ederim." demez. Yine bir kulunu sağır yaratıp ona "Duy! Yoksa azap ederim." veya dilsiz yaratıp "Konuş! Yoksa azap ederim." demez.

Allah'ın şu sözlerinde de tartışıyorlar: **Sana ne iyilik gelse Allah'tan gelir, sana ne kötülük gelse senden kaynaklanır...**⁷²

...De ki "Her şey Allah'tandır." Bu topluluğa ne oluyor ki hiçbir sözü anlamaya yanaşmıyorlar?⁷³ Bu ayetteki kavramları itaat ve isyan diye kendilerine göre tefsir edip küfür, fasıklık, isyan, zulüm, hak yeme, iftira ve bütün çirkinliklerin Allah'tan olduğunu iddia ediyorlar. Oysa konu bu değildir. Münafıklar, zengin bir yaşam ve sağlıklı bedenler gibi sevdikleri şeylerle karşılaşınca "Bu Allah'tandır" demişler, fakir bir yaşam, sıkıntılı bedenler, çorak bir yer ya da ekinde ve nesilde noksanlık gibi beğenmedikleri şeylerle karşılaştıklarında ise "Bu Muhammed sebebiyle (başımıza) geldi" demişlerdi. Allah'ın dediği ise şuydu: ...De ki "Her şey Allah'tandır."⁷⁴ Yani her fiili gerçekleştiren O'dur.

Ayrıca Nuh (as)'ın kıssasının geçtiği şu ayetleri de tar-

tışıyorlar: **Sizin iyiliğiniz için ne kadar gayret edersem edeyim, Allah yoldan çıkışınızı onaylamışsa bu gayretlerimin size bir faydası olmaz. O sizin Rabbinizdir. O'nun huzuruna çıkarılacaksınız.**⁷⁵ Bu ayeti cahillikleriyle şöyle düşünüyorlar: Binden elli yıl eksik bir süre kavminin içinde olan Nuh (as) onları Allah'a çağırırdı ve onlar imana girsin diye gayret etti. Bu sırada Allah onların kendisine icabet etmelerinin onlara faydası oldu mu ya da davetini kabul için Allah onlara bir yol açtı mı ya da açmadı mı onu da bilmiyordu. Bu husus, onların düşündükleri şekilde gerçekleşmemiştir: Nuh (as) kavmiyle onlar bıkip usanana kadar mücadele etti. Onlar şöyle dediler: **Dediler ki "Bak Nuh! Bizimle tartışmaya girdin, tartışmayı da çok uzattın! Söylediğine gerçekten inanıyorsan bizi tehdit ettiğin şeyi başımıza getir."**⁷⁶ Nuh (as) onlara şöyle dedi: **...Şartlar olgunlaştığında o azabı başınıza sadece Allah getirir. Siz de O'nu bundan alıkoyamazsınız.**⁷⁷ Yani azap geldiğinde ondan kurtulamazsınız veya azabın gelmesini engelleyemezsiniz. Sizin için gayret etmek istesem: **...Bu gayretlerimin size bir faydası olmaz...**⁷⁸ Nuh (as) da çok iyi biliyordu ki, azap geldiğinde onu gözleriyle gördükleri vakit, iman etmelerinin onlara bir faydası olmaz. Allah daha önce helak ettiği toplulukları şöyle ortaya koyuyor: **Şiddetli azabımızı gördükleri zaman inanmalarının onlara faydası olmadı. Bu, Allah'ın kulları hakkında, öteden beri yürürlükte olan yasasıdır. Kendilerini doğrulara kapatanlar (kâfirler) işte o zaman (azabı görünce) kaybederler.**⁷⁹ Bu Allah'ın koymuş olduğu kanundur: O, azap gelip çatığında edilen tevbeyi kabul etmez. O ayrıca şöyle buyurur: **Eğer Allah yoldan çıkışınızı onaylamışsa (gayretim fayda etmez.) O sizin Rabbinizdir. O'nun huzuruna çıkarılacaksınız.**⁸⁰ Allah'ın el-ğayy (yoldan çıkış) ifadesi bu hususta azaptır. O şöyle buyurur: **Onların arkasından gelenler, arzularına uyarak na-**

71 Tevbe, 9/42

72 Nisâ, 4/79

73 Nisâ, 4/78.

74 Nisâ, 4/79.

75 Hûd, 11/34.

76 Hûd, 11/32.

77 Hûd, 11/33.

78 Hûd, 11/34.

79 Mü'min, 40/85

80 Hûd, 11/34

mazı ihmal ettiler. Onlar, yakında yanlış kurgularıyla yüzleşeceklerdir.⁸¹ Yani acıklı bir azapla yüzleşecekler. Araplar şöyle derler: “Falan kişi günün birinde ğayy’a düştü.” Yani ‘yönetici onu iyice bir dövdü’ ya da ‘ona acı bir ceza yaşattı.’

Tartışma konusu ettikleri diğer ayet şudur: **Allah, kimin yola geldiğini onaylamak isterse gönlünü İslam’a açar. Kimin de sapıtığını onaylamak isterse onun da içini daraltır; sanki göğsüne yükseliyor gibi olur. Allah kendine güvenmeyenleri o zararlı işine işte böyle sokar.**⁸² Diyorlar ki, “Allah kâfiri böyle yapar sonra onu cezalandırır.” Oysa Allah’ın kitabında zikrettiği açma ve daraltma, Allah’ın rehberine tabi olmak isteyenlere bunu sevdirmek, Allah’ın emirlerini terk ederek ona itaatsizlik edenleri de bundan alıkoymak içindir. Allah bu ayeti rahmetinden ve affından ümitsizliğe kapılırlar ve onlara isyan yolları kolaylaşsın diye söylemiyor. Bunlar ise kendi cehaletlerinden ötürü, Allah’ın bazı kullarına has olarak daha onlar iyi işler yapmadan kalplerini açtığını, diğer kulları ise henüz onlar kâfir olup fasıklık ederek sapıtmadan onların kalplerini daralttığını, bunlar için yükümlü oldukları itaat için bir yol bulunmadığını ve ölmeden ateşte kalcaklarını, söylüyorlar.

Bu husus Ey Mü’minlerin emîri, cahillik ve hatalar yapan bu insanların düşündüğü gibi değildir. Kullarına böyle yapması mümkün olmayan Rabbimiz, en merhametli, en adil, en cömert olandır. O şöyle söyler: **Allah, kimseye gücünün üstünde bir sorumluluk yüklemeyiz. Kişinin kimi kazancı lehine, kimi kazancı da aleyhinedir...**⁸³ Allah, insanları ve cinleri kendisine kulluk etsinler diye yaratmıştır. Onlara dinleme, ileri görüşlü olma özelliği ve gönüller bahşetmiştir ki bunlarla Allah’ın kendilerine yüklediği görevleri kat kat yerine getirebilirler. Kim Allah’ın emrettiğine itaat ederse Allah onun gönlünü İslam’a açar ve dünyada yaşarken ona iyi işleri kolaylaştırır. Bu kişi emredilenlere uyarsa ya-

saklandığı şeylerin tamamında kaçma dayanıklılığına sahip olsa bile Allah onun için isyan, fasıklık ve küfrü zorlaştırır. Bu, Allah’ın mertebeleri yüksek ve alçak olsun itaatte bu seviyeye ulaşan herkes için hükmüdür. Kim de Allah’ın emirlerini terk ederek ona itaatsizlik eder ve bu dünyada yaşarken küfür ve sapıklıkta kalmakta ısrarcı olursa Allah onun gönlünü daraltır da daraltır. Sanki göğsüne tırmanır gibi olur. Bu, tevbeyle edilmemişken sapıklıkta ve küfürde diretmesi sebebiyle Allah’tan gelen bir cezadır. Allah’ın küfürde ve fasıklıkta doruğa çıkan insanlar için koyduğu hüküm budur.

Ey Mü’minlerin emîri, Allah kitabında açma ve daraltma kelimelerini, hükmü gereği kalplerinin açılmasını gerektiren işleri kullarına bir rahmet olarak sevdirmek ve yine hükmü gereği daralmayı gerektiren işlerden onları alıkoymak için zikretmiştir. Allah bunları onların isteklerini kesip atmak için veyahut onun fazlından, rahmetinden, ikramından ümitsizliğe kaptırmak ya da iyi iş yapan kulları affından ve mağfiretinden alıkoymak için zikretmemiştir. Allah bunu kitabında şöyle ortaya koymuştur: **Allah, rızasına uyanlara o Kitapla güvenlik ve esenlik yollarını gösterir, (rızasına uydıklarını) onaylamasıyla birlikte de onları, karanlıklardan aydınlığa çıkarıp doğru bir yola sokar.**⁸⁴

Ey Mü’minlerin emîri! Bu konuyu iyi düşün ve doğru anla! Allah şöyle buyurur: **“Azgınlardan uzak duran, onlara kulluk etmeyip Allah’a yönelenler müjde ile karşılanırlar. Sen o kullarıma müjdeyi ver; sözü dinleyip en güzeline uyanları Allah, doğru yolda sayar. Onlar, sağlam duruşlu kimselerdir.”**⁸⁵ Allah’ın şu sözünü de iyi dinle: **Eğer Ehl-i Kitap inanıp güvense ve kendilerini (büyük günahlardan) korusalardı, günahlarını bağışlar, onları nimetlerle dolu cennetlere sokardık. Eğer onlar, Tevrat’ı, İncil’i ve Rableri tarafından kendilerine indirileni uygulasalardı, üstlerinden ve altlarından nimetlere boğulurlardı...**⁸⁶ Ayrıca şöyle buyurur: Eğer o kentlerin ahalisi, inanıp güvenerek Allah’tan çekinselerdi, onlara, yerin ve göklerin

81 Meryem, 19/59

82 En’âm, 6/125

83 Bakara, 2/286

84 Mâide, 5/16

85 Zümer, 39/17-18

86 Mâide, 5/65-66

bolluk ve bereketini açardık. Fakat yalana sarıldılar. Biz de onları yapıp ettiklerine karşılık yakalayiverdik.⁸⁷

(Mü'minlerin emîri şunu da bil ki Allah) kullarını işlerine mahkûm etmemiştir. Allah şöyle demiş olmaktadır: "Eğer şunu yaparsanız ben de size bunu yaparım." Onlara kulluk etmelerini, dua etmelerini ve yardımı ondan istemelerini emretmiş; yaptıklarının karşılığını vermiştir. Eğer onlar Allah'ın katında olanları isterlerse onları yardım ve başarıyla nimetlendirir. Onlara iyilik yapmayı ve kötülükten sakınmayı kolaylaştırır. Allah'ın kendisine itaat eden ve onun katındaki şeylere talip olanlara karşı hükmü budur.

Ey Mü'minlerin emîri, (bunu) kendine bir anlat! Sakın "Allah, yasakladığı şeyler hakkında kullarının kaderini belirledi ve böylece kuluyla o yasaklar arasına girdi. Kaza kıldığı şeyin zıttını yapmalarını söyleyen elçiler gönderdi. Sonra da kendilerine aşma gücü vermediği şeye icabet edemediklerinde onları ebediyen azaplandıracak." deme! Allah, zalimlerin sıfatlandırma- larından yüce ve büyüktür. O cahiller kimin sözlerini reddediyorlar bunun bilincindeler mi? Allah'ın sözle- rine karşı çıkıyorlar.

Allah şöyle diyor: **...(Bu elçiye) inanıp güvenin; bu sizin hayrınıza olur...**⁸⁸ Cahiller diyor ki: "Onları ima- na götürecek yol kapalıdır." Allah diyor ki: **...Allah'a çağırın kişiye olumlu cevap verin...**⁸⁹ Cahiller diyor ki: "Allah amellerimizle aramıza girmiştir." Allah şöyle diyor: **Rabbiniz (Sahibiniz) tarafından bağışlanmak için yarışın...**⁹⁰ Cahiller diyor ki: "Allah'ın kesin olarak onları zorladığı şeyden (kurtulup) nasıl yarışınlar?" Allah: **Böyle iken bunlar nelerine güveniyorlar da inanmıyorlar?**⁹¹ diyor. Onlarsa: "Allah, onları imandan engelledi ve onları küfre düşürdü." diyorlar. Allah şöyle buyurur: **Ey Ehl-i Kitap! Allah'ın ayetlerini ne diye ör- tüyorsunuz, hâlbuki doğru olduklarına şahitsiniz?**⁹² Bütün bunlar, Allah'ın sözlerine karşı çıkmanın ve onun

hakkında kötü düşünceler beslemekten başka bir şey değildir.

Allah Teâlâ şöyle buyurur: **...Tanrı üçtür" demeyin; bundan vazgeçin, bu sizin hayrınıza olur...**⁹³ O cahil- ler Allah'ın, kaza kıldığımdan vazgeçin; bu sizin hayrı- nıza olur, dediğini zannediyor. (Emir içeren) şu ayet- lerde Allah şöyle buyurur: **...Sakin bir yalanı Allah'a affetmeyin...**⁹⁴, **Allah'a verdiğiniz sözünü tam olarak yerine getirin.**⁹⁵, **Zinaya yaklaşmayın...**⁹⁶, **Allah'ın dokunulmaz kıldığı canı öldürmeyin; haklı sebep- le olursa başka...**⁹⁷, **...Ayetlerimi geçici bir bedele karşılık satmayın!**⁹⁸ Bu cahillere göre Kur'an'daki bu emirler, Allah'ın çoktan belirttiği şeye karşı koy- duğu yasaklar olmuş oluyor. Aynı şekilde, onlar böyle düşünmekle şöyle demiş oluyorlar: 'Allah, kendisine helal olan bir şeyi Nebisine haram etmeyi kaza ve ka- der kıldı, sonra da tuttu kaza ve kader kıldığı bir şeyi yapmasından dolayı onu şu ayetle kınadı: **Ey Nebi! Allah'ın sana helal kıldığını niçin kendine haram kıl- dın?**⁹⁹ Yine, şunu da demiş oluyorlar: 'Allah Nebisine önce "izin verme") işini kaza ve kader kılıp ardından buna izin vermiş, sonra da bundan dolayı onu şu ayet- le kınamıştır: **Allah seni affetsin! Niçin onlara izin verdin?**¹⁰⁰ Hata eden Nebilerden hiçbiri, asla hatasını Rabbine nispet etmez, hepsi hatasını mutlaka kendi nefisine nisbet eder. Allah'ın konuşturduğu Hüdhdü demişti ki: **Onu ve kavmini Allah'ı bırakıp güneşe ta- par buldu.** Öyle (anlaşıyor) ki Şeytan onlara yaptık- larını güzel göstermiş. Onlar da yoldan sapmışlar.¹⁰¹ Kur'an'da bu meyanda birçok ayet yer almıştır.

İşte bu (yazı), sorduğun konunun cevabıdır. Senin için konuyu iyice açıklayıp ortaya koydum. Bunu iyice düşün ve bu konudaki fikrini düzelt. Bu kalpler için bir şifadır.

Risale bitti.

87 A'râf, 7/96

88 Nisâ, 4/170.

89 Ahkâf, 46/31.

90 Hadîd, 57/21.

91 İnşikâk 84/20.

92 Âl-i İmrân, 3/70.

93 Nisâ, 4/171.

94 Tâ-hâ, 20/61.

95 En'am, 6/152, İsrâ, 17/34.

96 İsrâ, 17/32.

97 İsrâ, 17/33.

98 Bakara, 2/41.

99 Tahrîm, 66/1.

100 Tevbe, 9/43

101 Neml, 27/24